

HENRIK IBSEN

ΤΟ ξημέρος ακόμη ο Ίψεν ότε έλεγεν εις την αδελφήν του ότι ήθελε νά φθάση εις την κορυφήν την πλέον ύψηλήν και την πλέον φωτεινήν διά νά ήμφορέση μίαν ήμέραν νά θαυμάση ολόγυμνην την αλήθειαν, και άφ' ου φθάση εις τό σημείον αυτό, άς αποθάνη! Τά όνειρα ταύτα ό μέγας Νορβηγός δραματοργός εδάνεισεν εις τον *Katildrar* του.

«Ω! είθε, μίαν μόνον φοράν νά μοι ήτο δυνατόν με μίαν οίανδήποτε ήρωϊκήν πράξιν νά παρέδιδά εις την άθανασίαν και την παράδοσιν [τό όνομα του Κατλίνα!

Με χαράν, άμέσως ύστερα από την νίκην θα άψινα τά πάντα· θα επήγαινα δέ καιμιά μα- [κρινή παραλία όπου θα εδούχιζα τό έγχειρίδιον εις την καρδιά μου! Τότε, άς εγινώμιουν άφαντος, εύχαρίστως, διότι θα είχα άληθινά τότε ζήση.

Έν ό τώρα, πρέπει νά αποθάνω χωρίς νά έχω ζήση. Είνε δυνατόν; Πρέπει εγώ νά χαθώ;

Και επραγματοποιήθησαν, αν και όλίγον άργά, αι γλυκεΐαι έκείναι έλπίδες του Ίψεν· πτωχός, μεμονωμένος, παρηγκωνισμένος κατά την νεότητα και την μακράν εργασία, εξήλθεν όλίγον κατ' όλίγον εκ της σκιάς, και έπειτα αποτόμως εγνώρισε την μέτην της δόξης. Εύτοχέστερος δέ από πολλούς άλλους οι όποιοι εδυσαν εις την μοναξιάν και την σιωπήν, παρευρέθη εις τον θρίαμβόν του, και είδε τά έργα του νά καταλαμβάνουν μεγάλην θέσιν μέσα εις την παγκόσμιον φιλολογίαν, άνευ διακρίσεως κλίματος και έθνικότητος.

Και έσδυσε πρό όλίγων εδδομάδων τό μεγαλείτερον αυτό της συγχρόνου εποχής πνεύμα της δραματικής τέχνης ύστερα από ένα θρίαμβον, ό όποιος ήγήρθη και εγείρεται και από τούς δύο κόσμους, κατακεραυνώσας τοιουτοτρόπως την πρό όλίγων έτών άμελικτον κριτικήν των κ. κ. Catule Mendès, Doumic, Faguet και άλλων, ως και του μακαρίτου Sařcey.

Τό έργον του Ίψεν περιλαμβάνει εις τό πρώτον μέρος *Λυρικά ποιήματα* εις τά όποια προεξάρχουσιν ό ριζοσπαστισμός και ό συμβολισμός.

Ο ποιητής έχει άρχάς απολύτως επαναστατικάς· είνε άναρχικός άριστοκράτης, όπως ό Νίτσε· αι βλέψεις του έχουσιν ως έπί τό πλείστον φοράν φιλοσοφικήν. Τά άρμονικά άσματα, αι περιπαθείς λέξεις του έρωτος και των όνείρων, είνε άραιά, άραιότατα σπαρμέναι· ή άνακρεοντική και ή λαμαρτίνειος ποίησις δέν είνε έκλογή του. Άλλ' έν τούτοις ό Ίψεν ήγάπησε και έτραγούδησε μάλιστα την γυναίκα με λέξεις άγνάς και σεμνάς· ή δέ γυναίκα που έχαμε νά πάλλη την καρδιά του, είνε ή σύζυγός του, μία εύγενής ψυχή, μία μεγάλη καρδιά, ή σύντροφος κατά τάς ήμέρας της στενοχωρίας. Ο δέ συμβολισμός, πολλάκις σκοτεινός, είνε τό ιδιάζον του έργου του·

άλλ' αν και κάπου σκοτεινός, ήξεύρει όμως νά παρυσιάζεται ως ποιητής με καταπλήσσουσιν αλήθειαν και πραγματικότητα.

Μετά τά *Λυρικά ποιήματα* ή κριτική ώρισεν ως δεύτερον μέρος του Έργου του, τά όκτώ ρωμαντικά δράματα, τά όποια αρχίζουν με τον *Katildrar*, τον όποιον εδημοσίευσεν ό τότε αειθεύς μας τό 1850 έν ήλικία 22 έτών. Διά του δράματος τούτου επερ είνε ό πρώτος κρίκος της μεγάλης αλύσεως ή πρώτη φωνή του μεγάλου σκανδιναυού επαναστάτου εγείρεται κατά της διοικήσεως της χώρας του· θέλει νά καταστρέψη, την Ρώμην, γράφει, έν ό διά τούτου υποδεικνύει την νορβηγικήν πολιτείαν, ή όποία δύναται και πρέπει νά άνασκευασθ ή και νά καταστή μεγάλη, εάν εύρεθ ή ένας αληθινός, ένας υπεράνθρωπος ήρωας.

Ο *Τύμβος* δράμα εις μίαν πράξιν είνε έργον εις τό όποιον ό τρόπος του σκέπτεσθαι και γράφειν, οι στίχοι και αυτή ή υπόθεσις αποκαλύπτουν ένα όπαδον και θαυμαστήν του γηραιού (Ehlenschlaeger).

Ο *Olaf Liljekrans* και μία *εορτή εις Solhaug* (1856) είνε δύο δράματα των όποίων ή υπόθεσις έλήφθη εκ των Eddas και Sagas, των ιστορικών και μυθολογικών παραδόσεων των σκανδιναυικών φυλών· κατά την εποχήν ταύτην ό Ίψεν είνε ακόμη όπαδός της μεγάλης δανικής ρωμαντικής σχολής.

Εις την *Kyrjar Inger εις Oestraat* (1857) ό Ίψεν εξωγράφισε με ζωντανά χρώματα την ήρωΐδα του ζητών ούτω άφ' ενός μόν νά εκθειάση τό μεγαλείον των προγόνων του, νά δείξη δέ άφ' έτέρου την σημερινήν κατάπτωσιν της Νορβηγίας.

Μόλις ό ποιητής εγκατεστάθη εις Χριστιανίαν έγραψεν έν διαστήματι όλίγων μηνών, άφ' ου έμως εξήντησεν ελας τάς πηγάς των παραδόσεων, τούς *Πολεμιστάς έν Helgoland* (1858) και μās παρουσίασεν αυτούς όχι ως τούς τραχείς και άγρίους εκείνους Vikings του Βορρά αλλά ως αληθείς ήρωας, ως εύγενείς ψυχάς.

Ο Ίψεν απογοητευμένος από τό κτηνώδες περιβάλλον— την κοινωνίαν— δέν θέλει νά άνακινήση πλέον κοινωνικά ζητήματα, καθώς εις την *Κωμωδίαν* του έρωτος ζητεί και πάλιν τό μεγαλοπρεπές παρελθόν, ζητεί τούς ήρωϊκούς χρόνους εις τούς όποιους έζησαν οι πρόγονοί του. Υπό ταιούτων λοιπόν ιδεών έμπνεόμενος ετοιμάζει τό 1864 τούς *Μνηστήρας του θρόνου* έπου ό ήρωας του, ό βασιλεύς Χάκων κτυπά άνηλεώς την άριστοκρατίαν και τόν κληρον, τούς πλέον τετυφωμένους και επικινδύνους αντιπάλους του.

Αυτοκράτωρ και *Γαλιλαίος* (1873) είνε τό εγκωδέστερον δράμα του Νορβηγού δραματοργού εις τό όποιον άναζη μία τραγική εποχή της ιστορίας, διαιρούμενον εις δύο μέρη: Άποστασία του Καίσαρος και Ίουλιανός Αυτοκράτωρ. Η επικρατούσα ιδέα του έργου είνε ένα είδος πίστews εις τό πεπρωμένον, μία ιδιάζουσα αντίληψις της είμαρμένης· περί δέ του καθήκοντος λέγει ε,τι και ό Kant: «είνε άπόλυτον καθήκον, νά πραγματοποιήσης ε,τι δύνασαι».

Καί οὕτω διὰ τοῦ ἱστορικοῦ καὶ φιλοσοφικοῦ τούτου δράματος ἀποχωρίζεται ἑριστικῶς πλέον τῶν ρωμαντικῶν δραμάτων εἰσερχόμενος εἰς τὸ τρίτον μέρος τοῦ ἔργου του, εἰς τὴν λυρικο-φιλοσοφικὴν καλουμένην τριλογίαν εἰς τὴν ὅποیان μαστιγώνει τὴν ἀνυπόφορον θρησκευτικὴν ὑποκρισίαν, τὴν ταπεινότητα τοῦ χαρκτηρὸς τῶν συγχρόνων του.

Ἡ *Κωμωδία τοῦ Ἐρωτος* (1862) εἶνε μία πικρὰ σάτυρα, μία θριμεῖα εἰρωνεία διὰ τοὺς ἔρωτομανεῖς τῆς κοινωνίας· διὰ ταύτης ὁ Ἴψεν ἰσχυρίζεται ὅτι δὲν ὑφίσταται αἰώνιος ἔρως, ὅτι ὁ τετριμμένος βίος μας σβύνει σιγὰ σιγὰ τὸν σπινθηρὰ τοῦ ἰδεώδους ἔρωτος, τοῦ τόσο εὐγενοῦς καὶ ἀγνοῦ κατὰ τὴν νεότητα.

Διὰ τοῦ *Brand* ἔργου δημοσιευθέντος τὸ 1866 παρουσιάζει ὁ ποιητὴς μας ἕνα μικρὸν Λουθηρανὸν ἱερέα τῶν ὁρέων, ὁ ὁποῖος ἐγκαταλείπει τὸ πᾶν διὰ νὰ φθάσῃ τὸ ἰδεῶδες· εὐρίσκει ἀγκάθια εἰς τὸν δρόμον, ἀλλὰ δὲν τὸν πειράζουν, ἀρκεῖ αὐτὸς νὰ φθάσῃ.

Ὁ δὲ *Peer Gynt* (1867) εἶνε ἡ γελοιογραφία τοῦ *Brand*· αὐτὸς μὲν εἶνε ἀληθὴς ἥρως, ἐν ᾧ ἐκεῖνος εἶνε ἕνα εἶδος Δὸν Κιχώτου, θῦμα τῆς φαντασίας του. «Ὁ Ἴψεν ἐνταῦθα ἐθαυματουργήσῃ, ὥπως ὁ Cervantès, γράφει πού ὁ κριτικὸς Charles Sarolea καὶ οἱ δύο ἔκαμαν φιλογολικὴν ὁμοιοπάθειαν, ἐθεράπευσαν τὸ ἕμιοιον διὰ τοῦ ὁμοίου: *similia, similibus*». Τὰ τρία ταῦτα ἔργα τὰ ἀποτελοῦντα τὴν ἐκ χιλίων σελίδων κολοσαίαν τριλογίαν εἶνε τὰ τρία ἀριστουργήματά του διότι ὁ μὲν πρόλογος εἶνε μία καθαρὰ πολεμικὴ ἐπιθεσις κατὰ τῆς κοινωνίας, τὰ δὲ δύο ἄλλα εἶνε αἱ δύο ἐπ' αὐτῆς νίκαι.

Καί τώρα πλέον ὁ Ἴψεν εἶνε διάσημος, θριαμβεῖ, εἶνε κύριος τοῦ ταλάντου του, εἶνε ἰσχυρὸς, θὰ δυνηθῇ δὲ νὰ παλαίσῃ σῶμα πρὸς σῶμα κατὰ τοῦ τέρατος, νὰ προσβάλῃ ἀπ' εὐθείας τὴν κοινωνίαν· καὶ πράγματι διὰ τῶν συγχρόνων λεγομένων δραμάτων δὲν διστάζει νὰ κτυπήσῃ ὀλοφάνερα τὸ ἔθνος, τὴν σαπισμένην Κοινωνίαν, τὴν ὅποیان θέλει νὰ κατεδαφίσῃ, τὴν διοργάνωσίν της, τὰς προλήψεις της, τὴν κατὰ συνθήκην ὑποκρισίαν περὶ ἠθικῆς· ἡ θρησκεία, ἡ ἀρχή, ὁ γάμος, ἡ οἰκογένεια, ὥπως τὰ ἔννοε ἡ σημερινὴ κοινωνία, εἶνε διὰ τὸν Ἴψεν φαυλότης, ψεῦδος!

Τὰ δὲ σύγχρονα δράματά του διαιροῦνται εἰς *ρεαλιστικά* καὶ εἰς *συμβολικά*· καὶ εἰς μὲν τὰ πρῶτα ἀπεικονίζει τὴν φυσιογνωμίαν ἐκάστου προσώπου λεπτομερέστερα, προσδιορίζει τὸ σχῆμα καὶ τὸ χρῶμα τῶν ἐνδυμάτων τῶν ἡθοποιῶν καὶ ὑποδεικνύει καὶ αὐτὸ τὸ ἑξωτερικὸν ἐκάστου αὐτοῦ τύπου· εἰς δὲ τὰ δεύτερα, «παρουσιάζει, ὥπως εἶπεν ὁ διάσημος κριτικὸς Ehrhardt, τὸ συγκεκριμένον μαζὺ μὲ τὸ ἀφηρημένον, καὶ θεωρεῖ τὸν μὲν ρεαλισμὸν ὡς μίαν αἰσθητὴν εἰκόνα, ὡς τὸ σύμβολον τοῦ ἀόρατου κόσμου, τὸν δὲ συμβολισμὸν ὡς τὴν ἐξιδανίκευσιν τῆς ὕλης, ὡς τὴν μεταμόρφωσιν τοῦ ρεαλισμοῦ· ἐτράπη δὲ ὁ ποιητὴς μας εἰς τὸν συμβολισμὸν ὥπως ἐτράπησαν ἔλοι οἱ μεγάλοι ποιηταί, ὁ Σαίξπηρ καὶ ὁ Γκαίτε, διότι θέλουν νὰ ἀνοίξουν εἰς τὸ πνευμά των νέους ἀχανεῖς ὁρίζοντας».

Καὶ πρῶτον ἔργον τῆς νέας αὐτοῦ σταδιοδρομίας εἶνε ἡ *Ἐρώσις τῶν Νέων* (1869) διὰ τοῦ ὁποίου σκώπτει τὰ πολιτικὰ κόμματα τῆς χώρας του, διότι ἐν ᾧ εἰς ἕλας τὰς πρωτεύουσας πάντες παλαίουν διὰ τὰς μεγάλας ιδέας, ἐν Χριστιανῇ οὐδεμίᾳ τοῦλάχιστον ἡγῶ τούτων ἀκούεται. Διὰ τῶν *ὑποστηριγμάτων τῆς Κοινωνίας* (1877) καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι πρέπει νὰ ποδοπατηθῇ τὸ ψεῦδος καὶ ἡ ὑποκρισία, διὰ νὰ διατηρηθῇ ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ εἰλικρίνεια, τὰ ἀληθινὰ στηρίγματα τῆς κοινωνίας.

Διὰ τῆς *Οἰκίας τῆς Κούκλας* (1879) ὁ Ἴψεν θέλει νὰ ἴδῃ τὴν γυναῖκα νὰ ἔχῃ συναίσθησιν τῶν συζυγικῶν της καθηκόντων, διὰ νὰ κατορθώσῃ οὕτω νὰ ἐξυψωθῇ εἰς τὴν δέουσαν ἀξιοπρέπειαν συζύγου καὶ μητρὸς καὶ ὄχι ἀπλῆς κούκλας. Εἰς ἀπάντησιν δὲ ἐκείνων οἵτινες ἐχθρικῶς καὶ θριμῶς ἔκριναν τὸ ἔργον τοῦτο, ὁ δαιμόνιος συγγραφεὺς ἐτοιμάζει ἐντὸς δύο ἐτῶν τοὺς *Βρυκόλακας* διὰ τῶν ὁποίων κηρύττει εἰς τὸν κόσμον τὰς τρομερὰς συνεπειὰς τῆς κληρονομικότητος εἰς ἕνα γάμον μεταξὺ μιᾶς ἐντίμου γυναικὸς καὶ ἐνὸς διεφθαρμένου. Καὶ πάλιν ὁ κόσμος ὀργίζεται, φωνάζει! καὶ ὁ Ἴψεν ὅμως δὲν παύει, ἀλλὰ τὸνανεῖ μὲσα εἰς τὴν θύελλαν τῶν συζητήσεων ἐκσφενδονίζει τὸ πρῶτον συμβολικόν του ἔργον· Ὁ Ἐχθρὸς τοῦ Λαοῦ ἔνθα ἀποδεικνύει ὅτι ὁ λαὸς δὲν ἀντιλαμβάνεται τὸν σωτήρα, ὅστις τοῦ ἀνοίγει τὰ μάτια, ὅστις τοῦ καυτηριάζει τὰς πληγὰς. Ταύτην ὅμως τὴν φορὰν, αἱ ὕβρεις αἵτινες ἐξεστομίσθησαν ὑπὸ τῶν δημοκρατικῶν τὸν ἀπεθάρρυναν· καὶ εἰς μίαν περίοδον ἀληθινῆς θλίψεως (1884) συνέθεσε τὴν *Ἀγρίαν Πάππιν*, τὸ πλέον ἀπαισιόδοξον ἔργον.

Ἄλλ' ἡ ἀλγεῖν ἁποθάρρυνσις τοῦ Ἴψεν ἦτο παροδική· δι' ἐνὸς ψυχολογικοῦ δράματος τοῦ *Rosmersholm* ἀνακτᾷ θάρρος· μία γυναῖκα λατρεῖ με πάθος ἕνα ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ὑποφέρει καὶ ἀποθνήσκει ἐπὶ αἰὲν ἀδυνατεῖ νὰ ἀγαπᾷ. Ἐπειτα ἐρχονται· ἡ *Κνρία τῆς Θαλάσσης* (1888) ὅπου ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἐλευθέρᾳ θέλησις καθιστᾷ μόνη δυνατὴν τὴν ἐλευθέραν ἔννοιαν—τὸν ἰδεώδη γάμον—καὶ ἡ *Hedda Gabler* (1890) ἔργον ρεαλιστικὸν καὶ πολὺ ἀπαισιόδοξον. Τὸ 1892 ὁ Ἴψεν ἐδημοσίευσεν ἕνα ἄλλο συμβολιστικὸν ἔργον· *Solness ὁ Κατασκευαστὴς* καὶ τὸ 1894 τὸν *Μικρὸν Eyolf*, ὁ ὁποῖος εἶνε γεμάτος ἀπὸ ἀγαθότητα καὶ ὁ ὁποῖος μᾶς παρουσιάζει ἕνα Ἴψεν τρυφερόν· καὶ ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τῆς ἐπικοινωνίας τῶν δύο ζντων εἰς τὸν ἔρωτα.

Οἱ δὲ τελευταῖοι καρποὶ τοῦ συγγραφέως εἶνε· ὁ *John-Gabriel Borkman* (1896) ὁ ὁποῖος δὲν ζῇ παρὰ διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὸν προορισμὸν του, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ τέρμα τοῦ βίου, καί· Ὁ *ὅτι ἡμεῖς οἱ τεθνεῶτες θὰ ἀναστήσωμεν* (1899) τὸ ὕστατον αὐτοῦ κύκνειον ἄσμα· ἐδῶ πλέον καταλαμβάνεται ἀπὸ μίαν λύπην, διότι δὲν ἔζησε, ἐδῶ ὁ ποιητὴς ἀφίνει νὰ φύγῃ ἐκ τῶν χειλέων του ἕνα λυπητερόν παράπονον!